

Avaldus

Avaldus 1/2025 vanusetuvastuse kohta

Vastu võetud 11. veebruaril 2025¹

Euroopa Andmekaitsekoostöönõukogu on võtnud vastu järgmise avalduse.

1. AVALDUSE TAUST JA EESMÄRK

1. Euroopa õigusraamistikus kutsutakse üles kaitsma lapsi digikeskkonnas paremini. Näiteks audiovisuaalmeedia teenuste direktiivis,² mille liikmesriigid on oma siseriiklikusse õigusesse üle võtnud, rõhutatakse võimalust rakendada vanuse kontrollimise meetmeid (artiklid 6a ja 28b), isikuandmete kaitse üldmäärusega on kehtestatud miinimumvanuse nõuded nõusoleku andmiseks isikuandmete töötlemiseks seoses infoühiskonna teenustega (artikkel 8), digiteenuste määruses³ viidatakse vanuse kontrollimisele kui riskide maandamise meetmele (artikli 35 lõige 1) ning mitu liikmesriiki on oma õigusaktidega kehtestanud miinimumvanuse nõuded õigustoimingute tegemiseks, teatavate õiguste teostamiseks või teatavate kaupade ja teenuste kasutamiseks.
2. Lisaks on erinevates riiklikes ja Euroopa algatustes, näiteks lastele parema interneti loomise Euroopa strateegias (BIK+), nimetatud vanusetuvastust ühe lahendusena, mis parandab laste heaolu internetis turvalise eakohase digikeskkonna loomise kaudu kooskõlas Euroopa digiõiguste ja -põhimõtetega⁴.
3. Vanusetuvastuse liikide ja nõuete kaardistamist käsitlevas uuringuaruandes⁵ esitatud määratlusele tuginedes kasutatakse käesolevas dokumendis „vanusetuvastust“ koondmõistena, mis hõlmab meetodeid, millega määratakse erineva usaldusväärsus- või

¹ 24. veebruaril 2025 tehti dokumendi vormingus väiksemaid parandusi. 1. aprillil 2025 tehti punktis 16 ja punkti 22 alapunktis b veel mõned vähem tähtsad muudatused.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. novembri 2018. aasta direktiiv (EL) 2018/1808, millega muudetakse direktiivi 2010/13/EL audiovisuaalmeedia teenuste osutamist käsitlevate liikmesriikide teatavate õigus- ja haldusnormide koordineerimise kohta (audiovisuaalmeedia teenuste direktiiv), et võtta arvesse muutuvat turuolukorda, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/1808/oj>.

³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. oktoobri 2022. aasta määrus (EL) 2022/2065, mis käsitleb digiteenuste ühtset turgu ja millega muudetakse direktiivi 2000/31/EÜ (digiteenuste määrus), <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj>.

⁴ Parema internet lastele, vanusetuvastuse suunised, <https://better-internet-for-kids.europa.eu/en/age-assurance-guide-oldest>.

⁵ Raiz Shaffique, M. ja van der Hof, S. (2024), „Mapping age assurance typologies and requirements“, uuringuaruanne, osa projektist „Parema internet lastele“, mida koordineerib Euroopa Koolivõrk (EUN) ja mille tellis Euroopa Komisjon.

kindlusastmega kindlaks isiku vanus või vanusevahemik. Samas aruandes on mainitud kolme peamist vanusetuvastuse kategooriat: vanuse hindamine, vanuse kontrollimine ja iseteatamine.

4. Vanusetuvastus põhjustab konkreetseid andmekaitsega seotud riske, mis võivad mõjutada negatiivselt mitte ainult füüsiliste isikute õigust oma isikuandmete kaitsele, vaid ka teisi õigusi ja vabadusi,⁶ nagu õigus mittediskrimineerimisele, õigus isikupuutumatusse, õigus vabadusele ja turvalisusele ning õigus sõnavabadusele ja teabele.
5. Tunnistades, kui oluline on käsitleda vanusetuvastuse teemat ELi tasandil järjepidevalt, soovib Euroopa Andmekaitsekoogu anda konkreetseid suuniseid ja tutvustada isikuandmete kaitse üldmäärusest tulenevaid kõrgetasemelisi põhimõtteid, mida tuleks arvesse võtta, kui isikuandmeid töödeldakse seoses vanusetuvastusega.
6. Kavandatavate põhimõtete eesmärk on viia laste kaitse ja isikuandmete kaitse seoses vanusetuvastusega vastavusse.
7. Esmatähtsaks peetakse nende nõuete käsitlemist, mis on seotud isikuandmete kaitse üldmääruse artiklis 5 sätestatud peamiste põhimõtetega (seaduslikkus, õiglus, läbipaistvus, eesmärgi piiritlemine, võimalikult väheste andmete kogumine, õigsus, säilitamise piirang, konfidentsiaalsus, usaldusväärsus ja vastutus), ning tagamist, et neid andmekaitsepõhimõtteid rakendatakse asjakohaselt ja et need püsivad aja jooksul jõulisena, nagu on sätestatud isikuandmete kaitse üldmääruse artiklis 25 „Lõimitud andmekaitse ja vaikimisi andmekaitse“ ja artiklis 32 „Töötlemise turvalisus“.
8. Käesolevas avalduses keskendutakse põhimõtetele, mida kohaldatakse erinevate internetikasutusjuhtumite suhtes, sealhulgas juhul, kui seadusega või muul viisil on ette nähtud vanuse alampiir selliste toodete ostmiseks või teenuste kasutamiseks, mis võivad olla lastele kahjulikud, või õigustoimingute tegemiseks ning kui on olemas hoolsuskohustus laste kaitsmiseks (näiteks tagamaks, et teenused on loodud olema eakohased või neid pakutakse eakohasel viisil).
9. Euroopa Andmekaitsekoogu võib ka kaaluda (teistes dokumentides) täiendavate suuniste andmist konkreetsete kasutusjuhtumite kohta, vastavalt vajadusele.

⁶ Vanusetuvastuse võimaliku mõju kohta õigustele ja vabadustele vt nt „Roadmap for age verification“ (Australian eSafety Commissioner, 2023, <https://www.esafety.gov.au/sites/default/files/2023-08/Age-verification-background-report.pdf?v=1731644498261>), „A safe internet by default for children and the role of age verification“ (AEPD, 2024, <https://www.aepd.es/guides/technical-note-safe-internet-by-default-for-children.pdf>) või „Trustworthy Age Assurance?“, Euroopa Parlamendi Roheliste / Euroopa Vabaliidu fraktsiooni tellitud uuring rohe- ja sotsiaalmajanduse kohta, 2024, <https://www.greens-efa.eu/en/article/document/trustworthy-age-assurance>.

2. ISIKUANDMETE KAITSE ÜLDMÄÄRUSELE VASTAVA VANUSETUVASTUSE PÕHIMÕTTED

2.1 Õiguste ja vabaduste täielik ja tegelik kasutamine

Vanusetuvastuse puhul tuleb austada kõiki füüsiliste isikute põhiõigusi ja -vabadusi⁷ ning kõigi protsessis osalevate isikute jaoks peaksid lapse parimad huvid esikohal olema.

10. Vanusetuvastuse rakendamisel peaksid teenuseosutajad tagama, et nad võtavad arvesse mitte ainult mõju, mis avaldub isikuandmete kaitse õigusele, vaid kõigile füüsiliste isikute põhiõigustele avalduvat mõju.
11. Konkreetselt laste puhul peaksid kõik vanusetuvastuse protsessis osalevad isikud seadma esikohale lapse huvid⁸. Oluline on märkida, et lapse huvide arvesse võtmisel puudub tähtsuse järjekord ning arvesse tuleks võtta kõiki lapse õigusi,⁹ sealhulgas tema õigust isikuandmete kaitsele ning kaitsele vägivalda ja kõikide muude ärakasutamiste eest, õigust saada teavet erinevatest allikatest ja õigust sellele, et tema arvamust võetakse nõuetekohaselt arvesse.

2.2 Vanusetuvastuse proportsionaalsuse riskipõhine hindamine

Vanusetuvastust tuleks alati rakendada riskipõhiselt ja proportsionaalselt kooskõlas füüsiliste isikute õiguste ja vabadustega.

12. Teenuseosutajad peaksid oma teenuste kavandamisel ja osutamisel kasutama riskipõhist lähenemisviisi. Tuleks tõendada selliste ohutusmeetmete nagu vanusetuvastus kasutamise vajalikkust ja proportsionaalsust, võttes arvesse sellega seotud riske. Vajalikkuse tõendamiseks võib läbi viia hindamise,¹⁰ et teha kindlaks selliste riskide olemasolu ja hinnata, mida konkreetne teenus endast lastele kujutab,¹¹ näiteks kas esineb kokkupuude kahjuliku tegevuse või infosuga. Selle hindamise raames võivad teenuseosutajad kaaluda ka laste õigusi, digikeskkonna pakutavaid võimalusi, laste seisukohti ning nende arenevaid võimeid, et tagada eakohane osalemine¹².
13. Teenuseosutajad peavad austama ka oma kasutajate õigusi ja vabadusi, sealhulgas nende õigust oma isikuandmete kaitsele, tasakaalustades seda vajadusega võtta ohutusmeetmeid, mis peaksid alati olema kõige vähem sekkuvad ja tulemuslikud. Paljudel juhtudel kujutab vanusetuvastus endast suurt ohtu andmesubjektide õigustele ja vabadustele, mistõttu tuleb enne töötlemist läbi viia andmekaitsealane mõjuhindang (isikuandmete kaitse üldmääruse

⁷ Eelkõige inimõiguste ülddeklaratsioon, Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon, Euroopa Liidu põhiõiguste harta ja ÜRO lapse õiguste konventsioon.

⁸ ÜRO Lapse Õiguste Komitee on selgitanud, et lapse huvidest lähtumise põhimõtte „eesmärk on tagada nii kõigi konventsioonis tu nnustatud õiguste täielik ja tulemuslik teostamine kui ka lapse terviklik areng“. Üldine märkus nr 14 (2013) lapse õiguse kohta, et tema huvid seatakse esikohale (artikli 3 lõige 1), https://www2.ohchr.org/English/bodies/crc/docs/GC/CRC_C_GC_14_ENG.pdf.

⁹ Üldine märkus nr 25 (2021) lapse õiguste kohta digikeskkonnas, OHCHR, märts 2021.

¹⁰ Näiteks lapse õiguste mõjuhindang (Child Rights Impact Assessment; CRIA), mille võib läbi viia andmekaitsealase mõjuhindangu raames.

¹¹ Lapse õiguste valdkonna eksperdid on rõhutanud lapse õiguste mõjuhindangu kasutamise eeliseid, kuna tegemist on tulemusliku vahendiga, mis „võimaldab rakendada praktikas konkreetselt ja struktureeritult [lapse õiguste] konventsiooni ja selle artiklit 3, mis käsitleb lapse parimate huvide esikohale seadmist“ (Mukherjee, S., Pothong, K. ja Livingstone, S. (2021), „Child Rights Impact Assessment: A tool to realise child rights in the digital environment“, London: 5Rights Foundation). Lisaks sellele on ÜRO komitee kutsunud riike üles andma korralduse lapse õiguste mõjuhindangu kasutamiseks, et integreerida laste õigused digikeskkonna reguleerimisse ja kujundamisse.

¹² Üldine märkus nr 25 (2021) lapse õiguste kohta digikeskkonnas, OHCHR, märts 2021.

artikkel 35), milles võetakse arvesse töötlemise laadi, ulatust, konteksti ja eesmäärke. Andmekaitsealane mõjuhinna peaks sisaldama kavandatud isikuandmete töötlemise toimingute ja eesmärkide, sealhulgas asjakohasel juhul vastutava töötleja õigustatud huvi süstemaatilist kirjeldust. Samuti peaks see sisaldama töötlemise vajalikkuse ja proportsionaalsuse hinnangut, määrama kindlaks vanusetuvastuse eesmärgil isikuandmete töötlemisest tulenevad riskid ning sisaldama meetmeid nende riskide maandamiseks¹³.

14. Andmekaitsealase mõjuhinna alusel tuleks kavandada ja rakendada asjakohaseid tehnilisi ja korralduslikke meetmeid, et tagada vastavus andmekaitseõuetele. Füüsiliste isikute õigustesse ja vabadustesse võimaliku sekkumise tasakaalustamisel kavandatud eesmärgiga selles konkreetses kontekstis, nimelt laste ohutusega, on selline riskipõhine käsitlus väga oluline. Alati tuleb hoolikalt hinnata sellise sekkumise ulatust ja intensiivsust seoses selle mõjuga õigustele ja vabadustele¹⁴. Vajalikkuse ja proportsionaalsuse testi ei läbiks näiteks teenuseosutaja, kes töötleb isikuandmeid, et kontrollida kõigi kasutajate vanust juurdepääsul kogu oma sisule või kõigile oma teenustele, isegi kui sisu või teenused on sobivad kõigile sihtrühmadele ega kujuta endast mingit ohtu.

2.3 Andmekaitseriskide vältimine

Vanusetuvastus ei tohiks põhjustada füüsilistele isikutele tarbetuid andmekaitseriske. Eelkõige ei tohiks vanusetuvastus anda teenuseosutajatele täiendavaid vahendeid füüsiliste isikute tuvastamiseks, nende asukoha kindlakstegemiseks, profiilialüüsi tegemiseks või jälgimiseks.

15. Teenuseosutajad ja kõik vanusetuvastusega seotud kolmandad isikud peaksid rakendama tõhusaid meetmeid ja kaitseabinõusid, et see protsess ei põhjustaks tarbetuid andmekaitseriske, mis tulenevad näiteks füüsiliste isikute tuvastamisest, nende asukoha kindlaksmääramisest, profiilialüüsi tegemisest või jälgimisest. Isikuandmete töötlemine vanusetuvastuse eesmärgil ei tohiks pakkuda täiendavaid vahendeid selliste eesmärkide täitmiseks, mis ei ole seotud vanusetuvastusega. Selleks tuleb valida vanusetuvastuse meetodid, mis vastavad täielikult lõimitud ja vaikimisi andmekaitse põhimõttele (vt punkt 2.8), ning rakendada meetmeid, mis tagavad õigluse põhimõtte järgimise, tagades, et isikuandmeid ei töödeldaks viisil, mis on andmesubjektidele põhjendamatult kahjulik, õigusvastaselt diskrimineeriv, ootamatu või eksitav.
16. Näiteks füüsiline isik, kes peab täiskasvanutele mõeldud infosisule juurdepääsuks tõendama oma vanust, ei eelda, et teenuseosutaja kasutab vanusetuvastust tema isiku tuvastamiseks või täpse geograafilise asukoha kindlaksmääramiseks või tema identiteedi isiklike aspektide jälgimiseks, hindamiseks või tuletamiseks. See asjaolu on eriti oluline isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 5 lõikes 1 sätestatud andmekaitsepõhimõtete, sealhulgas õigluse, läbipaistvuse ja eesmärgi piiritlemise põhimõtte järgimisel ning isikuandmete hilisemat kasutamist käsitlevate artikli 6 lõike 4 normide täitmisel. Samuti ei tohiks vanusetuvastuse protsess, mis järgib isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 5 lõikes 1 sätestatud eesmärgi

¹³ Euroopa Andmekaitsekoostöökoostöö suunised, mis käsitlevad andmekaitsealast mõjuhinna ja selle kindlaksmääramist, kas töötlemine „kujutab endast tõenäoliselt suurt ohtu“ vastavalt määrusele (EL) 2016/679, <https://ec.europa.eu/newsroom/article29/items/611236/en>.

¹⁴ Euroopa Andmekaitseinspektori suunised eraelu puutumatuse ja isikuandmete kaitse põhiõigusi piiravate meetmete proportsionaalsuse hindamise kohta, https://www.edps.europa.eu/sites/default/files/publication/19-02-25_proportionality_guidelines_en.pdf.

piiritlemise ja võimalikult väheste andmete kogumise põhimõtteid, võimaldada edasist kasutajate sihtimist või nende profiilanalüüsi tegemist, sealhulgas nii kaubanduslikul eesmärgil (nt isikupärastatud reklaamid) kui ka pahatahtlikul eesmärgil (nt peibutamine, kiusamine, jälitamine või ahistamine). Euroopa Andmekaitsekoostöö rühma tuleb meelde, et isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduse 75 kohaselt võivad andmekaitseõigused olla eriti ohustatud, kui isikuandmed on seotud haavatavate füüsiliste isikutega, eelkõige lastega. Füüsilise isiku profiilanalüüsi tegemisel vanusetuvastuse protsessis kasutatud teabe põhjal ei tohiks üldiselt olla võimalik saada füüsilise isiku ja tema tegevuse kohta rohkem teavet kui vaja. See tuleks tagada võimalikult suures ulatuses ka andmetega seotud rikkumise korral.

17. Vältida tuleks ebavõrdset jõusuhet, et teenuseosutajad ei sunniks üksikisikuid seisma nende tegevusvõimekuse puudumise tõttu silmitsi tarbetute andmekaitseriskidega¹⁵. Kui see ei ole võimalik, tuleks nende olukordade esinemist tunnistada ja rakendada sobivaid vastumeetmeid¹⁶. Näiteks tuleks kasutajatele, kes ei saa või ei soovi konkreetset vanusetuvastuse meetodit kasutada, pakkuda oma vanuse tõendamiseks kasutuskõlblikke alternatiive. Lisaks peaksid teenuseosutajad korrapäraselt hindama, kas valitud meetodid ja tehnoloogia, sealhulgas need, mida pakuvad kolmandad isikud, toimivad kooskõlas nende eesmärkidega, ning kohandama neid, et tagada õiglane töötlemine. Vanusetuvastusega seotud kolmandad isikud peaksid samuti püüdma toetada teenuseosutajaid nende kohustuste täitmisel, hoidudes põhjustamast tarbetuid andmekaitseriske ja teavitades õigeaegselt kõikidest asjakohastest muudatustest oma tegevuspõhimõtetes, disainilahendustes, teenustes jne.

2.4 Eesmärgi piiritlemine ja võimalikult väheste andmete kogumine

Teenuseosutajad ja kõik vanusetuvastusega seotud kolmandad isikud peaksid töötleva ainult neid vanusega seotud tunnuseid, mis on rangelt vajalikud nende täpse, selgelt kindlaksmääratud ja õiguspärase eesmärgi saavutamiseks.

18. Enamasti on vanusetuvastuse eesmärk teha vanusega seotud juurdepääsukontrolli otsuseid, ennetada laste kahjustamist internetis, pakkuda eakohast kujundust või kogemust jne. Sõltumata kasutusjuhtumist peaks isikuandmete töötlemise eesmärk olema täpne ja selgelt kindlaksmääratud (isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 5 lõike 1 punkt b). Pärast isikuandmete kogumist ei tohi neid andmeid edasi töödelda ega kombineerida täiendavate andmetega viisil, mis on nende eesmärkidega vastuolus. Isikuandmete muudetud eesmärgil töötlemise võimaluste piiramiseks tuleks kasutada tehnilisi meetmeid, näiteks eraelu puutumatust soodustavat tehnoloogiat. Samuti tuleks võtta korralduslikke meetmeid, näiteks kehtestada tegevuspõhimõtted ja lepingulised kohustused, mis piiravad isikuandmete taaskasutamist¹⁷.

¹⁵ Näiteks kui andmesubjektide kohta tehakse automatiseeritud töötlusel põhinevaid otsuseid ilma nõuetekohaste õiguskaitsemehhanismideta või kui nõusolekut ei saa vabalt anda. Ebavõrdse jõusuhte mõistet on käsitletud Euroopa Andmekaitsekoostöö rühma arvamuses 08/2024 kehtiva nõusoleku kohta suurte digiplatvormide poolt kasutusele võetud nõustu või maksa mudelite kontekstis (punkt 4.2.1.3), https://www.edpb.europa.eu/system/files/2024-11/edpb_opinion_202408_consentorpay_et.pdf.

¹⁶ Euroopa Andmekaitsekoostöö rühma suunised 03/2022 sotsiaalmeediaplatformi kasutajaliideste petuelementide kohta: kuidas neid ära tunda ja vältida (punkt 2.3), versioon 2.0, https://www.edpb.europa.eu/system/files/2023-02/edpb_03-2022_guidelines_on_deceptive_design_patterns_in_social_media_platform_interfaces_v2_en_0.pdf.

¹⁷ Euroopa Andmekaitsekoostöö rühma artiklit 25 käsitlevad suunised 4/2019 „Lõimitud andmekaitse ja vaikimisi andmekaitse“, versioon 2.0, https://www.edpb.europa.eu/system/files/2021-04/edpb_guidelines_201904_dataprotection_by_design_and_by_default_v2.0_et.pdf.

19. Vanusega seotud tunnus on mis tahes tunnus, mis näitab, et füüsiline isik on teatavas vanuses, teatavast vanusest vanem või noorem või teatavas vanusevahemikus. Eesmärgi kirjelduses määratakse kindlaks asjakohased ja vajalikud vanusega seotud tunnused, mida tuleb koguda. See võimaldab vastutaval töötlejal hinnata ka vanusetuvastuse protsessi proportsionaalsust. Mis tahes puudused seoses põhiõiguste kasutamisega ei tohiks sellest protsessist tulenevaid eeliseid üles kaaluda¹⁸ (vt punkt 2.2 eespool).
20. Seepärast peaks vastutav töötleja koguma ainult selliseid isikuandmeid, mis on kavandatud eesmärkide täitmiseks vajalikud, piisavad ja asjakohased. Nii aitab võimalikult väheste andmete kogumine põhjendada ja rakendada vajalikkuse¹⁹ ja proportsionaalsuse põhimõtteid. Näiteks võib teenuseosutajal olla vaja teada ainult seda, kas kasutaja on teatavast vanusepiirist vanem või noorem. Seda võiks rakendada kolmanda osapoole osalusel põhineva tooken-meetodi abil, mille puhul teenuseosutaja näeb ainult vanusetuvastuse protsessi funktsionaalset tulemust (nt vanusepiirist „vanem“ või „noorem“)²⁰. Kui teenuseosutaja peab teadma, kas kasutaja kuulub teatavasse vanuserühma või on sündinud konkreetsel aastal, võivad olla asjakohased teistsugused meetodid.

2.5 Vanusetuvastuse tõhusus

Vanusetuvastus peaks tõendatavalt saavutama selle eesmärgile vastava tulemuslikkuse taseme.

21. Vanusetuvastuse vahendid peaksid olema piisavad, et saavutada töötlemise eesmärk. Elukõige tuleks iga seadusega ettenähtud vanusetuvastuse meetme tulemuslikkust pidada vajalikkuse²¹ ja proportsionaalsuse²² põhimõtete järgimise eeltingimuseks.
22. Vanusetuvastuse tulemuslikkust tuleks hinnata mitmest aspektist, sealhulgas järgmistest aspektidest:
 - a) juurdepääsetavus – vanusetuvastus peaks olema füüsilistele isikutele üldiselt kättesaadav, et nad saaksid kinnitada oma vanust või tõendada, et nad vastavad vanusega seotud nõuetele. Kui teatavatesse kategooriatesse kuuluvaid isikuid ähvardab konkreetse vanusetuvastusmeetodi puhul diskrimineerimise oht, näiteks seetõttu, et neil ei ole sobivat isikut tõendavat dokumenti või mobiiltelefoni, või kuna nad on puudega, tuleks juhul, kui see on mõistlikult võimalik, teha kättesaadavaks alternatiivsed vanusetuvastusmeetodid, mis tagavad eraelu puutumatuse, ohutuse ja turvalisuse piisava

¹⁸ Euroopa Andmekaitseinspektori suunised eraelu puutumatuse ja isikuandmete kaitse põhiõigusi piiravate meetmete proportsionaalsuse hindamise kohta, https://www.edps.europa.eu/sites/default/files/publication/19-02-25_proportionality_guidelines_en.pdf.

¹⁹ Euroopa Andmekaitseinspektori töövahend isikuandmete kaitse põhiõigust piiravate meetmete vajalikkuse hindamiseks, https://www.edps.europa.eu/sites/default/files/publication/17-06-01_necessity_toolkit_final_en.pdf.

²⁰ Kolmandast isikust teenuseosutaja kontrollib vanust ja annab kasutajale „vanuse tookeni“, mille kasutaja saab esitada teenuseosutajale, ilma et ta peaks oma vanust uuesti tõendama. Vanuse tooken võib sisaldada erinevaid kasutajatunnuseid ning teavet selle kohta, millal, kus või kuidas vanust kontrolliti.

²¹ Euroopa Andmekaitseinspektori töövahend isikuandmete kaitse põhiõigust piiravate meetmete vajalikkuse hindamiseks, https://www.edps.europa.eu/sites/default/files/publication/17-06-01_necessity_toolkit_final_en.pdf.

²² Euroopa Andmekaitseinspektori suunised eraelu puutumatuse ja isikuandmete kaitse põhiõigusi piiravate meetmete proportsionaalsuse hindamise kohta, https://www.edps.europa.eu/sites/default/files/publication/19-02-25_proportionality_guidelines_en.pdf.

taseme. Vanusetuvastuse lahendused peaksid vastama ka kõigile kohaldatavatele juurdepääsetavust käsitlevatele õigusaktidele²³;

- b) usaldusväärsus – vastavalt õigsuse põhimõttele (isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 5 lõike 1 punkt d) peaks iga meetod, mille eesmärk on kindlaks teha, kas füüsiline isik vastab vanusega seotud nõudele, tagama piisava ja järjepideva õigsuse taseme, kui määratakse kindlaks, kas isik vastab kõnealusele nõudele või mitte. Tuleks kehtestada asjakohased õiguskaitsemehhanismid, eelkõige juhul, kui automatiseeritud töötlusel põhinevate otsuste tegemine võib kasutajaid oluliselt mõjutada, näiteks kui nende vanusega seotud tunnuseid ei ole nõuetekohaselt kindlaks tehtud (vt punkt 2.7);
- c) stabiilsus – vanusetuvastus peaks suutma toime tulla ootamatute olukordadega ja seista vastu mõistlikult tõenäoliste katsetele süsteemi petta või sellest mööda hiilida. Tuleb märkida, et vanusega seotud tunnuse iseteatamise puhul ei ole usaldusväärsusel suurt tähtsust, sest sellise meetodi usaldusväärsus sõltub peamiselt kasutaja hea tahtest²⁴.

Lisaks peaksid vanusetuvastust rakendavad teenuseosutajad ja kõik protsessis osalevad kolmandad isikud suutma tõendada selle tulemuslikkust ja olema läbipaistvad nende vahendite osas, mille abil nad saavutavad juurdepääsetavuse, usaldusvääruse ja stabiilsuse sobiva taseme (vt punkt 2.10).

2.6 Seaduslikkus, õiglus ja läbipaistvus

Teenuseosutajad ja kõik vanusetuvastusega seotud kolmandad isikud peaksid tagama, et isikuandmete töötlemine vanusetuvastuse eesmärgil on seaduslik, õiglane ja kasutajate jaoks läbipaistev.

- 23. Teenuseosutajad peavad tagama, et neil on isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 (ja vajaduse korral artikli 9 lõikes 2 sätestatud kohaldatava erandi) kohane õiguslik alus isikuandmete töötlemiseks seoses vanusetuvastusega. Näiteks võib neil olla vaja kasutada vanusetuvastust, et täita seadusjärgset kohustust (isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõike 1 punkt c), võttes arvesse, et vanusetuvastus peab olema proportsionaalne taotletava õiguspärase eesmärgiga ja isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 6 lõikes 3 sätestatud nõuetega.
- 24. Lisaks peavad teenuseosutajad andma kasutajatele läbipaistvalt teavet selle kohta, kuidas täpselt nende isikuandmeid kasutatakse ja kes neid kasutab. See on eriti oluline siis, kui vanusetuvastuse protsessi on kaasatud mitu osapoolt. Enne isikuandmete töötlemist vanusetuvastuse eesmärgil tuleb kasutajaid teavitada (vastavalt isikuandmete kaitse üldmääruse artiklitele 12, 13 ja 14) muuhulgas järgmistest asjaoludest²⁵:

²³ Näiteks avaliku sektori veebisaitide ja mobiilirakenduste juurdepääsetavus ning toodete ja teenuste juurdepääsetavus on sätestatud vastavalt veebi juurdepääsetavuse direktiivis ja Euroopa ligipääsetavuse aktis. Vanusetuvastuse lahenduste puhul tuleb tagada, et need vastavad nende õigusaktidele, täites IKT-toodete ja -teenuste juurdepääsetavuse nõudeid käsitleva ühtlustatud Euroopa standardi EN 301 549 v3.2.1 nõudeid.

²⁴ Euroopa Andmekaitsekoostöökoostöö on oma siduvas otsuses 2/2023 Iirimaa järelevalveasutuse esitatud vaidluse kohta seoses ettevõttega TikTok Technology Limited (isikuandmete kaitse üldmääruse artikkel 65) väljendanud tõsiseid kahtlusi iseteatamise kui vanuse kontrollimise meetodi tulemuslikkuse suhtes endast suurt ohtu kujutava töötlemise kontekstis, https://www.edpb.europa.eu/system/files/2024-11/edpb_bindingdecision_202302_ie_sa_tti_children_et_0.pdf.

²⁵ Vt artikli 29 töörihma suunised määruse 2016/679 kohase läbipaistvuse kohta, <https://www.aki.ee/sites/default/files/documents/2024-04/Suunised%20I%C3%A4bipaistvuse%20kohta%20est.pdf>.

- milliseid isikuandmeid töödeldakse ja kuidas;
- kas protsessi kaasatakse kolmandaid isikuid ning kui jah, siis kes need on ja kes on selle stsenaariumi puhul vastutavad töötlejad ja volitatud töötlejad;
- kas nende andmeid jagatakse teistega või edastatakse kolmandasse riiki;
- kui kaua nende isikuandmeid säilitatakse, või kui seda ei ole võimalik kinnitada, siis kriteeriumid, mille alusel säilitamisperiood kindlaks määratakse;
- millised on nende õigused seoses nende isikuandmetega (isikuandmete kaitse üldmääruse artiklid 15–22), sealhulgas kuidas nad saavad vaidlustada vanusetuvastuse tulemusel tehtud ebaõige otsuse.

25. Kui tegemist on lastega, on läbipaistvus seoses vanusetuvastusega eriti oluline. Teenuseosutajad peavad tagama, et nad edastavad lastele läbipaistvuse kohta teavet nii, et see oleks neile selge ja kergesti arusaadav.
26. Läbipaistvuse mõiste on põhimõtteliselt seotud õiglusega. Kui teenuseosutajad ei ole selgelt ja läbipaistvalt selgitanud, kuidas nad füüsiliste isikute andmeid vanusetuvastuse eesmärgil töötlevad, siis on ebatõenäoline, et sellist töötlemist saab pidada õiglaseks, mis omakorda muudab ebatõenäoliseks, et selline töötlemine on seaduslik. Täpsemalt, kui teenuseosutaja pakub kasutajatele erinevaid meetodeid oma vanuse kinnitamiseks, peaks ta läbipaistvalt selgitama, milline on iga meetodi mõju andmekaitse seisukohast.

2.7 Automatiseeritud töötlusel põhinevate otsuste tegemine

Igasugune automatiseeritud töötlusel põhinevate otsuste tegemine seoses vanusetuvastusega peaks olema kooskõlas isikuandmete kaitse üldmäärusega. Vajaduse korral peaksid teenuseosutajad ja kõik asjaomased kolmandad isikud võtma sobivaid meetmeid, et kaitsta füüsiliste isikute õigusi ja vabadusi ning õigustatud huve.

27. ELi seadusandja on valinud automatiseeritud töötlusel põhinevate otsuste tegemise laia määratluse, mis nõuab iga üksikjuhtumi puhul eraldi uurimist²⁶. Automatiseeritud töötlusel põhinevaid otsuseid võidakse teha vanusetuvastuse protsessi erinevates etappides, kas sisule või teenusele juurdepääsuks või vanuse tõendamiseks kasutatavate meetodite kaudu.
28. Täielikult automatiseeritud vanusetuvastusel võib olla õiguslik mõju asjaomastele füüsilistele isikutele – näiteks sõnavabaduse kasutamisele – või vähemalt võib see neid sarnasel viisil oluliselt mõjutada²⁷. Automatiseeritud vanusetuvastuse mõju füüsiliste isikute õigustele võib olla erinev sõltuvalt asjaomase sisu või teenuse liigist.
29. Seetõttu peaksid teenuseosutajad ja kõik vanusetuvastusega seotud kolmandad isikud pakkuma õiguskaitsevahendeid ja asjakohaseid õiguskaitsemehhanisme kasutajatele, kelle vanusega seotud tunnused ei ole nõuetekohaselt kindlaks tehtud. Sõltuvalt vanusetuvastuse

²⁶ Kohtuasi C-634/21, SCHUFA Holding (Scoring): Euroopa Kohtu (esimene koda) 7. detsembri 2023. aasta otsus (Verwaltungsgericht Wiesbadeni eelotsusetaotlus – Saksamaa) – OQ versus Land Hessen (Eelotsusetaotlus – Füüsiliste isikute kaitse isikuandmete töötlemisel – Määrus (EL) 2016/679 – Artikkel 22 – Automatiseeritud töötlusel põhinev üksikotsus – Majandusteaberegistrid – Tõenäosusväärtuse automatiseeritud kindlaksmääramine, mis puudutab isiku suutlikkust täita tulevikus maksekohustusi (scoring) – Selle tõenäosusväärtuse kasutamine kolmandate isikute poolt), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/ALL/?uri=CELEX%3A62021CA0634>.

²⁷ Suunised automatiseeritud töötlusel põhinevate üksikotsuste tegemise ja profiilanalüüsi kohta määruse 2016/679 kohaldamisel, <https://ec.europa.eu/newsroom/article29/items/612053/en>.

protsessi ülesehitusest peavad nad kindlaks määrama, kellega andmesubjekt peaks oma õiguse kasutamiseks ühendust võtma²⁸.

30. Kui tegemist on lastega, peaksid teenuseosutajad ja kõik kolmandad isikud olema eriti tähelepanelikud. Nagu on sätestatud isikuandmete kaitse üldmääruse põhjenduses 71, „üksnes andmete automatiseeritud töötlemisele toetuv [...] otsus, millel on [...] õiguslikud tagajärjed või mis avaldab [...] samamoodi märkimisväärset mõju, [...] ei tohiks puudutada last“. Erandid sellest reeglist peaksid säilima piiratud tingimustel, näiteks kui see on vajalik, „et kaitsta laste heaolu“²⁹. Igal juhul peaksid teenuseosutajad ja kõik asjaomased kolmandad isikud rakendama sobivaid meetmeid – näiteks elujõulisi alternatiive, õiguskaitsemehhanisme ja vajaduse korral inimese sekkumist – ning pakkuma vajaduse korral lastele kohandatud teavet.

2.8 Lõimitud andmekaitse ja vaikimisi andmekaitse

Vanusetuvastuse kavandamisel, rakendamisel ja hindamisel tuleks arvesse võtta kõige rohkem eraelu puutumatust säilitavaid olemasolevaid meetodeid ja tehnoloogialahendusi, et täita isikuandmete kaitse üldmääruse nõudeid ja kaitsta tulemuslikult andmesubjektide õigusi.

31. Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 25 kohaselt peaksid vanusetuvastusega seotud vastutavad töötlejad rakendama asjakohaseid tehnilisi ja korralduslikke meetmeid ning vajalikke kaitsemeetmeid, et tagada kõigi andmekaitsepõhimõtete ning sellest tulenevalt ka andmesubjektide õiguste ja vabaduste tulemuslik rakendamine. Nõue, et vastutavad töötlejad peavad vaikimisi võtma andmekaitset isikuandmete töötlemise kavandamise etapis arvesse, kehtib ka volitatud töötlejate suhtes ja kogu töötlemise elutsükli jooksul.
32. Võttes arvesse vanusetuvastuse süsteemidega seotud riskide mitmekesisust ja tõsidust, eriti kui töödeldakse isikut tõendavaid dokumente või eriliiki isikuandmeid, näiteks biomeetrilisi andmeid, tuleks pöörata suurimat tähelepanu sellele, et vältida igasugust tarbetut juurdepääsu isikuandmetele, nende töötlemist, jagamist ja säilitamist. Vanusetuvastuse süsteemid ja kõik õiguslikud või tehnilised vahendid, millega kehtestatakse nõuded selliste süsteemidele, tuleks samuti korrapäraselt läbi vaadata ja neid vajaduse korral ajakohastada, et võtta arvesse digiidentiteedi halduse valdkonnas kiiresti muutuvat eraelu puutumatust suurendavat tehnoloogiat.
33. Nagu on mainitud Euroopa Andmekaitsekoostöökoostöö suunistes lõimitud ja vaikimisi andmekaitse kohta,³⁰ paneb viide „teaduse ja tehnoloogia viimasele arengule“ isikuandmete kaitse üldmääruse artiklis 25 vastutavatele töötlejatele kohustuse võtta eespool nimetatud asjakohaste tehniliste ja korralduslike meetmete kindlaksmääramisel arvesse tehnoloogia arengut, mis on hetkel turul saadaval. Selliste meetmete kindlaksmääramisel võivad abiks olla

²⁸ Nagu on märgitud Euroopa Andmekaitsekoostöökoostöö suunistes: „neile õigustele [saab] tugineda, vaidlustades selle vastutava töötleja tegevuse, kes loob profiili, ja selle vastutava töötleja tegevuse, kes teeb andmesubjekti kohta (inimese sekkumisega või ilma) automatiseeritud otsuse, kui need kaks üksust on erinevad“.

²⁹ Suunistes automatiseeritud töötlemise põhinevate üksikotsuste tegemise ja profiilialalüüsi kohta määruse 2016/679 kohaldamisel: „Sellele vaatamata võib esineda olukordi, kus vastutavad töötlejad peavad tegema seoses lastega üksnes automatiseeritud otsuseid, sealhulgas profiilialalüüsi, millel on õiguslikud tagajärjed või mis avaldab samamoodi märkimisväärset mõju, näiteks selleks, et kaitsta laste heaolu“.

³⁰ Euroopa Andmekaitsekoostöökoostöö artiklit 25 käsitlevad suunistes 4/2019 „Lõimitud andmekaitse ja vaikimisi andmekaitse“, versioon 2.0, https://www.edpb.europa.eu/system/files/2021-04/edpb_guidelines_201904_dataprotection_by_design_and_by_default_v2.0_et.pdf.

asjaomaste sidusrühmade poolt tunnustatud standardid, parimad tavad ja tegevusjuhendid. Nende meetmete asjakohasust tuleks iga konkreetse töötlemistoimingu puhul siiski kontrollida.

34. Sellest tulenevalt soovitab Euroopa Andmekaitsekoostööühendus võtta käesoleva dokumendi koostamise ajal asjakohaselt arvesse vanusetuvastuse valdkonnas saavutatud taset tuginedes tehnoloogiale ja arhitektuurile, mis soosivad kasutaja valduses olevaid andmeid ja turvalist kohalikku (seadmepõhist) töötlemist, võimaldades selliseid omadusi nagu seostamatus³¹ (erinevate osapoolte vaatenurgast ja isegi kokkumängu või isikuandmetega seotud rikkumiste puhul) ning andmesubjekti kontrolli all olevate isikuandmete valikuline avalikustamine³². Lisaks tuleks teha andmesubjektidele kättesaadavaks sellised meetodid, mis põhinevad ühekordselt kasutatavate identifikatsioonide partiideni väljastamisel³³ või krüptograafilistel protokollidel, näiteks teadmise puudumise protokollil,³⁴ juhul kui vanusetuvastus võib tõsiselt ohustada andmesubjektide eraelu puutumatust.

2.9 Vanusetuvastuse turvalisus

Teenuseosutajad ja kõik vanusetuvastusega seotud kolmandad isikud peaksid rakendama asjakohaseid tehnilisi ja korralduslikke meetmeid, et tagada ohule vastav turvalisuse tase.

35. Isikuandmete kaitse üldmääruse kohaselt peavad nii vastutavad töötajad kui ka volitatud töötajad kehtestama isikuandmete töötlemisest tulenevale ohule vastava turvalisuse taseme tagamiseks asjakohased tehnilised ja korralduslikud meetmed (põhjendus 83 ja artikkel 32). Vanusetuvastusega seotud isikuandmete olemus, tundlikkus ja maht rõhutavad võimalikku kahjulikku mõju, mida isikuandmetega seotud rikkumine võib kaasa tuua.
36. Usaldusmudelid on väga olulised isikuandmetega seotud rikkumiste vältimiseks seoses vanusetuvastusega, sest need määravad kindlaks, kuidas erinevad osapooled saavad üksteise identiteeti ja usaldusväärset kontrollida. Need hõlbustavad turvalist suhtlust ja andmevahetust osalejate vahel, kes ei pruugi olla omavahel varem suhelnud. Lisaks võivad isikuandmete pseudonüümimine ja krüpteerimine olla kasulikud meetmed isikuandmetega seotud rikkumiste võimalike negatiivsete tagajärgede maandamiseks. Vanusetuvastuse turvalisuse tagamiseks võivad olla olulised ka säilitamise piirangu põhimõtte järgimine ja lühikeste säilitamisperioodide kasutamine, kuna need vähendavad haavatavust riskile. Tähtsaks kaitsemeetmeks võib pidada andmete registreerimise keeldu: pärast kasutaja vanuse kontrollimist ei säilitata vanusetuvastuseks kasutatud isikuandmeid.
37. Võttes arvesse üha suurenevat õiguslikku survet vanusetuvastuse rakendamiseks ja selliste teenuseosutajate arvu, kelle suhtes võivad need eeskirjad kehtida, tuleks tegelikult eeldada turvanõuete rikkumiste esinemist. Tuleks kontrollida, kas on kehtestatud kõik asjakohased tehnilised kaitsemeetmed ja korralduslikud meetmed, et teha viivitamata kindlaks, kas

³¹ Seostamatus tähendab, et erinevaid andmeühikuid, toiminguid või tehinguid ei ole võimalik seostada või korreleerida konkreetse andmesubjektiga.

³² Valikuline avalikustamine on tingimede, mandaatide ja atesteerimise funktsioon, mis võimaldab andmesubjektidel jagada juhtumipõhiselt konkreetsete osapooltega ainult soovitud teavet.

³³ Partii väljastamine tähendab andmesubjekti ühele mandaaditaotlusele vastamist üheainsa korraga toodetud mandaatide komplekti või rühma väljastamisega.

³⁴ Teabetu tõestus on protokoll, milles üks osapool (tõendaja) saab tõestada teisele osapoolle (kontrollija), et teatav väide on tõene, edastamata kontrollijale mingit teavet peale asjaolu, et see väide on tõene.

rikkumine on toimunud, mis omakorda määrab kindlaks, kas on tekkinud teatamiskohustus³⁵. Iga andmekaitsepoliitika põhielement on suutlikkus võimaluse korral rikkumist ennetada ja selle toimumise korral õigeaegselt reageerida. Seetõttu tuleks oluliseks pidada ka suutlikkust taastada turvanõuete rikkumise järel kiiresti vanusetuvastuse kättesaadavus. Samamoodi on oluline tagada vanusetuvastuse ökosüsteemi vastupidavus, eelistades erinevaid alternatiive ja üldiselt seotud osapooli,³⁶ kes ei sõltu üksteisest nii palju, et ühe osapoole kohustuste täitmata jätmine põhjustaks olulisi juurdepääsupiiranguid.

38. Kuigi turvameetmed on vanusetuvastuse puhul ülimalt olulised, ei taga need, et volitatud või volitamata juurdepääs isikuandmetele ei mõjuta füüsiliste isikute õigusi. Need ei saa asendada vajalikkuse, proportsionaalsuse või lõimitud ja vaikimisi andmekaitse põhimõtete kohaldamist.

2.10 Vastutus

Teenuseosutajad ja kõik asjaomased kolmandad isikud peaksid rakendama juhtimismeetodeid, mis võimaldavad neil vastutada vanusetuvastuse meetodi eest ning näidata, et nad järgivad andmekaitse norme ja muid õiguslike nõudeid.

39. Võttes arvesse erinevate sidusrühmade kaasamist, on vanusetuvastuse juhtimisel oluline roll selle vastutuse tagamisel. Vanusetuvastus peaks toimima juhtimisraamistikku alusel, mis tagab, et kõiki protsesse ja süsteeme kavandatakse, rakendatakse, vaadatakse läbi, dokumenteeritakse, hinnatakse, kasutatakse, hooldatakse, testitakse või auditeeritakse viisil, mis vastab andmekaitse normidele ja muudele õiguslikele nõuetele. See raamistik peaks sisaldama vähemalt andmekaitse põhimõtteid (isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 24 lõige 2) ning prioriteetide seadmise ja otsuste tegemise protsesse, mis on vajalikud vastavuseesmärkide saavutamiseks ja riskide asjakohaseks juhtimiseks kogu vanusetuvastuse elutsükli jooksul.
40. Näiteks tuleks juhtimisraamistikus vastutava töötleja / volitatud töötleja seisukohalt kindlaks määrata, kes töötlemise raames vastutab ning kuidas ja täpselt milliste tegevuste või toimingute eest ta vastutab. Samuti peaks see tagama, et ametiasutused ja asjaomased sidusrühmad saavad vanusetuvastust tulemuslikult kontrollida. Juhtimisraamistik on oluline vastutuse, aga ka vanusetuvastuse läbipaistvuse ja usaldusväärsuse tagamiseks. Andmesubjektid usaldavad tõenäolisemalt meetodeid, mis on nende toimingute, otsuste tegemise jne osas läbipaistvad.
41. Lisaks hõlmab osa juhtimisraamistikust vanusetuvastuse tulemuslikkuse (punkt 2.5), lõimitud ja vaikimisi andmekaitse (punkt 2.8) ning turvalisuse (punkt 2.9) tagamist.

³⁵ Euroopa Andmekaitse nõukogu suunised 9/2022, mis käsitlevad isikuandmetega seotud rikkumisest teatamist isikuandmete kaitse üldmääruse alusel, https://www.edpb.europa.eu/system/files/2024-10/edpb_guidelines_202209_personal_data_breach_notification_v2.0_et_0.pdf.

³⁶ Osapooled sõltuvad üksteisest võimalikult vähe, mis vähendab muutuste või probleemide korral mõju ulatust.

Euroopa Andmekaitsekoogu nimel

eesistuja

(Anu Talus)